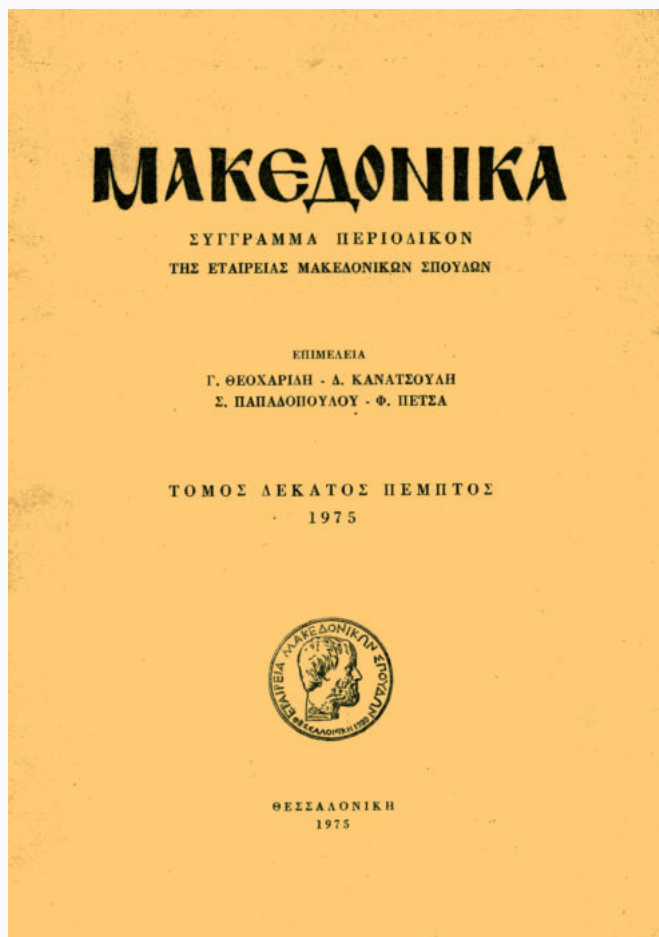

Μακεδονικά

Τόμ. 15, Αρ. 1 (1975)

Μιχαήλ Αθ. Καλινδέρη, Ο κώδιξ της Μητροπόλεως Σισανίου και Σιατίστης (1686-)

Ελευθερία Ι. Νικολαΐδου

doi: [10.12681/makedonika.623](https://doi.org/10.12681/makedonika.623)

Copyright © 2014, Ελευθερία Ι. Νικολαΐδου

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Νικολαΐδου Ε. Ι. (2015). Μιχαήλ Αθ. Καλινδέρη, Ο κώδιξ της Μητροπόλεως Σισανίου και Σιατίστης (1686-). *Μακεδονικά*, 15(1), 408–409. <https://doi.org/10.12681/makedonika.623>

τερος, ἂν διαχώριζε σὲ μιὰ μελέτη τὴ δημοσίευση τῶν πηγῶν (μὲ ὁποιαδήποτε μέθοδο) καὶ σὲ ἄλλη προέβαινε σὲ ἱστορικὴ ἀνάλυσή τους. Γιατὶ ὁ κ. Σερεμιέτης ἀσφαλῶς κατέχει τὸ θέμα του καὶ περιμένονο τὴν πλήρη ἀξιοποίηση τοῦ ὑλικοῦ ποὺ συγκέντρωσε.

Πανεπιστήμιον Ἰωαννίνων

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΛΟΥΜΙΑΔΗΣ

Μιχαήλ 'Αθ. Καλινδέρη, 'Ο κώδιξ τῆς Μητροπόλεως Σισανίου καὶ Σιατίστης (1686—), ἔκδοσις Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν (Μακεδονικὴ Βιβλιοθήκη), Θεσσαλονίκη 1974, σελ. 151 + XVII πίν.

Γιὰ τὸ περιεχόμενο τοῦ Κώδικα, ποὺ μὲ τόση εὐσυνειδησία ἐκδίδει ὁ κ. Μ. Καλινδέρης, κατατοπίζεται ὁ ἀναγνώστης ἀπὸ τὴν εἰσαγωγή τὴν ὁποία προτάσσει. Εἶναι ὑποθέσεις ἀνάλογες μὲ ἀναφερόμενες σὲ ἄλλους ὡς τώρα ἐκδοθέντες κώδικες Μητροπόλεων, ποὺ ἀπασχόλησαν τὸν ἱεράρχη Ζωσιμᾶ κατὰ τὸ διάστημα τῆς θητείας του ὡς Μητροπολίτη Σισανίου, ὡς Πατριάρχῃ Ἀχριδῶν καὶ τέλος ὡς Πρόεδρο Σισανίου (1686-1744). Οἱ ὑποθέσεις, οἱ ὁποῖες ἀπασχολοῦν τοὺς χριστιανοὺς τῆς δικαιοδοσίας του καταγράφονταν στὸν «Ἱερό», ὅπως ὀνομαζόταν, Κώδικα ὡς πράξεις ἐπικυρωμένες γιὰ νὰ ἐπισημοποιῆται ἡ νομιμότητά τους καὶ νὰ ἔχουν «τὴν ἰσχὺν ἐν παντὶ κριτηρίῳ», ἢ «εἰς ἐνδειξιν καὶ ἀσφάλειαν», ὅπως συνηθίζοταν νὰ σημειώνεται στὶς πράξεις αὐτὲς τὴν ἐποχὴ τῆς Τουρκοκρατίας. Τὸ περιεχόμενο τῶν πράξεων εἶναι ποικίλο: Διαζύγια, διαθήκες, δωρεές, διανομὲς περιουσίας, ἐξοφλήσεις χρεῶν, υἱοθεσίες, ἀγοραπωλησίες κὶ ἄλλες δικαιοπραξίες. Ἀναφέρονται δηλ. σὲ θέματα ποὺ σχετίζονται μὲ μορφὲς δικαίου (κληρονομικοῦ, οἰκογενειακοῦ, ἐνοχικοῦ, ποινικοῦ κ.λ.), οἱ ὁποῖες ἴσχυσαν γιὰ τοὺς ὑπόδουλους τὴν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας καὶ ἐκφράζονταν μὲ τίς ἀποφάσεις καὶ πράξεις τῶν κατὰ τόπους Μητροπολιτῶν. Ἡ μὴν πράξις ποὺ εἶναι ἄσχετη μὲ τίς ἄλλες εἶναι τὸ καταχωρισμὸ ἀντίγραφου τῆς Συνοδικῆς ἀποφάσεως, ποὺ ἀναφέρεται στὴν καθάρειση τοῦ Ἡπειρώτη Μεθόδιου Ἀνθρακίτη.

'Ο Κώδικας, ὅπως σημειώνει ὁ κ. Καλινδέρης, δὲν χρησιμοποιήθηκε ἀπὸ τὸ διάδοχο τοῦ Ζωσιμᾶ, Νικηφόρο (1746-1769), οὔτε ἀπὸ τὸν Κύριλλο, ὁ ὁποῖος καταγόταν ἀπὸ τὸ Τσεπέλοβο Ἰωαννίνων (1769-1792). Οἱ καταχωρίσεις στὸν Κώδικα ξαναρχίζουν τὸ 1797, ἐπὶ Νεοφύτου, ἀπὸ τὴν Ἀβδέλλα Γρεβενῶν, διακόπονται καὶ πάλι γιὰ νὰ συνεχιστοῦν ἐπὶ Λεοντίου (1835-1852), μὲ τελευταία ἐγγραφή τὸ 1896.

Οἱ ἐγγραφὲς ποὺ ἀρχίζουν ἀπὸ τὴν ἀρχιερατεία τοῦ Νεοφύτου, δὲν εἶναι ἄγνωστες στοὺς ἐρευνητές, γιατί, ἐξ αἰτίας τοῦ περιεχομένου τους (ἀξιοσημειώμενα γεγονότα τοπικῆς καὶ γενικότερης σημασίας, μὲ ταυτόχρονη προβολὴ προσώπων) καὶ τοῦ τρόπου καταγραφῆς τους, ἦταν πιδ προσιτὲς καὶ πιδ πρόσφορες γιὰ ἐκμετάλλευσή ἀπ' αὐτοὺς. Τὸ κύριο, ὁμῶς, σῶμα τοῦ Κώδικα, ποὺ περιέχει τίς πράξεις τοῦ Ζωσιμᾶ, ἐμεινε ἄγνωστο σχεδὸν καὶ ἀνεκμετάλλεστο καὶ πρώτη φορὰ ἐρχεται στὴ δημοσιότητα. Ποιὰ σημασία ἔχει αὐτὸ ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὸ περιεχόμενο τῶν καταχωρίσεων, τὸ ὁποῖο, στὴν ἐνδύτερη ἐννοία του, πέρα ἀπὸ τίς μορφὲς δικαίου ποὺ ἐπισημάνανε, συνδέεται ἄμεσα μὲ τὴν παράδοση τῆς περιοχῆς, μὲ τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τῶν κατοίκων, τὴ γλῶσσα καὶ γενικά μὲ τὴ ζωὴ σ' ὅλες τίς ἐκφράσεις τῆς.

'Ορθὴ εἶναι ἡ μέθοδος, ποὺ ἀκολούθησε ὁ συγγραφέας γιὰ τὴν παρουσίαση τοῦ Κώδικα. Χώρισε τὸ περιεχόμενό του σὲ δύο τμήματα. Στὸ πρῶτο περιλαμβάνονται ὅλες οἱ πράξεις τοῦ Ζωσιμᾶ, ποὺ ἀποτελοῦν βασικὰ καὶ τὸ ἀνέκδοτο ὑλικό. Σ' αὐτὸ ἔδωσε τὸν τίτλο, «Αἱ πράξεις τοῦ Ζωσιμᾶ». Οἱ ὑπόλοιπες καταχωρίσεις τοῦ Κώδικα περιελήφθησαν στὸ τμήμα: «Τὰ μετὰ τὸν Ζωσιμᾶν», καί, ἐκτός ἀπὸ λίγες ἐξαίρεσεις, ὅλες δημοσιεύονται ὁλόκληρες, ὅπως ἀκριβῶς εἶναι καταχωρισμένες.

Τὶς δυσχέρειες ποὺ παρουσίαζε ἀπὸ τὴ φύση καὶ τὸ περιεχόμενόν τους ἡ ἔκδοσις τῶν πράξεων τοῦ Ζωσιμῶ ὁ κ. Καλινδέρης τὶς ἀντιμετώπισε μὲ τὸν ἐνδεδειγμένο τρόπο. Τὶς πράξεις ποὺ εἶχαν εὐρύτερη καὶ οὐσιαστικότερη σημασία τὶς δημοσίευσε ὁλόκληρες. Γιὰ τὶς ἄλλες, ποὺ δὲν παρουσίαζαν αὐτὸ τὸ ἐνδιαφέρον, κατέφυγε σὲ σύντομη ἢ πῶ ἀναπτυγμένη περίληψη—ἀνάλογα πάλι μὲ τὸ περιεχόμενόν τους—ἡ ὁποία συμπληρώνεται, σὲ περιπτώσεις ποὺ ἔχει τὴ γνώμη ὅτι ἐπιβάλλεται, μὲ ἀποσπάσματα ποὺ ἡ μελέτη καὶ ἡ ἀξιολόγησή τους συνεισφέρουν στὴ γνωριμία τῆς ζωῆς τοῦ τόπου.

Στὴν εἰσαγωγή, τέλος, ἐξηγεῖται γιὰτὶ προτιμήθηκε ἡ παράθεσις τοῦ ὕλικου ὄχι κατὰ εἰδολογικὴ διαίρεση, ἀλλὰ κατὰ χρονολογικὴ κατάταξη καὶ ἀναφέρονται ὅσα ἄλλα μέσα χρησιμοποιοῦντο γιὰ τὴν ἐπιστημονικότερη παρουσίαση τοῦ ὕλικου.

Μεγάλη θὰ ἦταν ἡ προσφορά τοῦ ἐκδότη τοῦ Κώδικα, ἂν παρουσίαζε στὴ συνέχεια μόνον τὸ ἀρχαιακὸ ὕλικόν, πράγμα ποῦ, ὅπως ἐξηγεῖ στὴν εἰσαγωγή του, σκέφτηκε νὰ κάνῃ. Γιὰ τοὺς μελετητὲς τῆς νεώτερης ἱστορίας θὰ ἀποτελοῦσε τὸ ὕλικόν αὐτὸ μιὰ πηγὴ πολὺτιμη. Ὁ κ. Καλινδέρης, ὁμως, ἀπὸ τοὺς ἀξιόλογους ἐρευνητὲς τῆς Μακεδονικῆς ἱστορίας, προχώρησε στὸ δυσχερέστερον μέρος ποὺ ἔχει νὰ ἀντιμετώπισῃ ἓνας ἐπιστήμονας, ὅταν θέλῃ νὰ ὁλοκληρώσῃ τὴν ὁποιαδήποτε προσφορά του: στὸν ὑπομνηματισμὸ τοῦ ἀρχαιακοῦ ὕλικου ποὺ παρουσιάζει, πράγμα ποὺ ἐπιτρέπει τὴν κριτικὴ ἀποτίμησίν του, τὴ συσχέτισιν, τὴν ἐπισήμανσιν τῶν ἰδιαίτερων χαρακτηριστικῶν του, τὴν ἀξιοπιστίαν του καὶ τὴν ἐνταξὴν του, τέλος, τόσο στὸ στενὸ πλαίσιον τῆς ἱστορίας τῆς περιοχῆς ἀπὸ τὴν ὁποία προέρχεται, ὅσο καὶ στὴν ὅλη δομὴ τῆς νεοελληνικῆς ἱστορίας.

Ὁ ὑπομνηματισμὸς ὧν καταγραφῶν τοῦ Κώδικα εἶναι τόσο λεπτομερὲς σὲ ἔκτασιν καὶ βάθος, ὥστε δὲν ὑπερβάλλει κανεὶς σημειώνοντας πῶς τὸ κυριότερον μέρος τῆς ἐργασίας τοῦ κ. Καλινδέρη ἀποτελεῖ αὐτὸς ὁ σχολιασμὸς τοῦ ἀρχαιακοῦ ὕλικου. Γιὰτὶ δὲν εἶναι μόνον οἱ βιβλιογραφικὲς παραπομπὲς σὲ ἑλληνικὰ καὶ ξένα συγγράμματα μὲ τὶς ὁποῖες τὸ ὕλικόν αὐτὸ ἐντάσσεται στὸ ἱστορικὸν πλαίσιον τῆς ἐποχῆς, ἐλέγχεται καὶ ἐλέγχει, εἶναι καὶ οἱ προσωπικὲς θέσεις τοῦ ἐκδότη τόσο πᾶνω στὰ ἱστοροῦμενα γεγονότα, ὅσο καὶ στὶς προθέσεις τῶν ἀνθρώπων καὶ στὶς πράξεις ποὺ διαδραματίζονται. Εἶναι ἀκόμη καὶ ἡ μελέτῃ τοῦ λαογραφικοῦ περιβάλλοντος τῆς ἐποχῆς καὶ ἡ προσπάθεια ἀνιχνεύσεως τῆς ἱστορικῆς διαδρομῆς του, ὅπως π.χ. ἐπιχειρεῖται στὶς περιπτώσεις οἰκογενειακῶν ὀνομάτων, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται στὶς πράξεις. "Ἄν σ' αὐτὰ προστεθῇ καὶ ἡ προσπάθεια διερευνήσεως τῆς ζωῆς τῶν κατοίκων στὶς διάφορες ἐκφάνσεις της, συντεχνίης κ.λ., ὅπως καὶ ἡ ἔρμηνεία τοῦ γλωσσικοῦ ὕλικου, τότε συμπληρώνεται καὶ μπορεῖ νὰ ἀποτιμηθῇ, ὅπως δικαιούται ἀπὸ τὸ ἴδιον τὸ περιεχόμενόν του, ὁ μόνος ποὺ καταβλήθηκε πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτή.

Ἡ ὅλη ἐργασία συμπληρώνεται μὲ ἀναλυτικὸν εὐρετήριο κυρίων ὀνομάτων καὶ τόπων καὶ δημοσίευσιν φωτογραφῶν χαρακτηριστικῶν σελίδων. Γενικὰ ἡ ἔκδοσις τοῦ Κώδικα ἀποτελεῖ μιὰ σπουδαία συμβολὴ στὴν ἱστορίαν τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας. Νέο, ἀξιόλογον ἀπὸ κάθε πλευρὰ σημασίας, ὕλικόν προσφέρεται καὶ μάλιστα κατὰ τρόπο ὑποδειγματικόν, ἔτσι ποὺ νὰ διευκολύνεται ὁ ἐρευνητὴς στὴν ἀναζήτησιν τοῦ οὐσιώδους, στὴ βιβλιογραφικὴ σύνδεσίν του μὲ τὰ γεγονότα καὶ στὴν ἐνταξὴν τους στὸν ἱστορικὸν περίγυρον ποὺ ἐνδιέφερεται.

Πανεπιστήμιον Ἰωαννίνων

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ Ι. ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ